

УДК: 343.1

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-69-4-123-130>

Руденко Тамара Володимирівна,
головний спеціаліст з питань приватизації
житла виконкому Металургійної районної
у місті Кривий Ріг ради
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1023-9184>

Руденко Анатолій Петрович,
правозахисник, громадський діяч
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4630-9527>

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ВІЛЬНИЙ ВИБІР ЗАХИСНИКА СВОЇХ ПРАВ

У статті досліджено практичні питання та здійснено аналіз порушення прав і свобод людини й громадянина в Україні через конституційне закріплення адвокатської монополії в кримінальному процесі. Відзначається, що категорія «захисник обвинуваченого» хоча і є спорідненою з категорією «адвокат обвинуваченого», але має власний предмет і метод впливу на дотримання прав людини обвинуваченого на всіх стадіях кримінального процесу.

Ключові слова: адвокат обвинуваченого; захисник у кримінальному процесі; права людини та свободи громадянина; адвокатська монополія; європейські стандарти дотримання прав людини в кримінальному процесі.

Постановка проблеми. Процес інтеграції України в європейську спільноту вимагає узгодження законодавства України з європейськими стандартами, і зокрема в питаннях щодо національних стандартів дотримання прав людини в кримінальному провадженні європейських норм, закріплених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1]. Це об'єктивно спонукає до змін у системі кримінально-процесуального права і, ще більше, до внесення змін у Конституцію України. Проблематика регресу дотримання прав людини в кримінальному процесі має не тільки теоретичне, а й важливе практичне значення: Україна стабільно посідає провідне місце серед країн-порушників прав людини [2]. У загальному розумінні дане питання є проблемою держави як демократичного суспільства саме європейського зразка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У спеціальній літературі проблеми у сфері захисту прав людини в Україні щодо відповідності європейським стандартам достатньо досліджені. Визначальні аспекти проблематики розглядали у своїх роботах науковці Донецького юридичного інституту МВС України, а саме: Ю. В. Делія, С. В. Лосич, Т. О. Лоскутов, М. С. Городецька та інші. Однак немає загальної концепції стосовно невідповідності «адвокатської монополії» у кримінальному судочинстві праву людини на захист та праву людини на вільний вибір захисника своїх прав та на право людини захищати права інших людей.

Слід підтримати Т. О. Лоскутова, який зазначає: «Прагнення до подальшої євроінтеграції української держави обумовило приведення її національного законодавства у відповідність до європейських стандартів забезпечення прав людини. Щодо такої галузі законодавства, як кримінальне процесуальне право Україна вже зробила значний крок у напрямі

імплементатії європейських стандартів шляхом прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК) та підзаконних нормативно-правових актів. Багато кримінальних процесуальних норм виписані з урахуванням положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) та рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Разом з тим предмет регулювання чинного КПК не повністю відповідає предмету регулювання ЄКПЛ у частині забезпечення окремих прав людини» [3, с. 19].

Ми маємо сміливість заявити, що проблему в такому ракурсі в правознавчій науці ми поставили першими, і тому немає посилок на праці інших наукових дослідників.

Разом з тим демократичне суспільство домагається від держави законодавчо й конституційно скасувати адвокатську монополію як вияв порушення прав людини. Для наукових досліджень цієї проблеми цінними є висновки наукової експертизи для підготовки висновку Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України № 4-в/2019 від 31 жовтня 2019 року [4].

Формування мети статті. Таким чином, метою статті є обґрунтування невідповідності предмета регулювання статті 45 КПК пункту с) частини 3 статті 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод «Право на справедливий суд» у частині забезпечення окремих прав людини й доведення необхідності виключення з нової редакції частини 4 Статті 131-2 Конституції України та внесення змін до статті 45 КПК України щодо допуску інших осіб, разом з адвокатами, внесеними в Єдиний реєстр адвокатів, як захисників у кримінальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Фактично, судочинство стало правосуддям після введення сторін у кримінальне провадження – сторона обвинувачення і сторона захисту.

Прийняття в листопаді 1995 року України в члени Ради Європи суттєво вплинуло на подальший розвиток прав і свобод людини й громадянина. З'явилося поняття «європейські стандарти дотримання прав людини в кримінальному провадженні». Ю. В. Делія дав визначення європейським стандартам з прав людини: «Говорячи про європейські стандарти з прав людини, слід зазначити, що такі стандарти містяться в Конвенції про захист прав і основоположних свобод, у Європейській соціальній хартії, у Хартії Європейського Союзу про основні права. Подальший розвиток міжнародного співробітництва нашої країни неминуче ставить українське суспільство перед необхідністю працювати над гармонізацією національного законодавства з міжнародним правом» [5, с. 16].

Згідно з нормами КПК України 1960 р. захисником підсудного могли бути й інші особи, які не є адвокатами. На нашу думку, такі норми були гуманними й захищали права людини в кримінальному провадженні в повній узгодженості з ідеєю та духом Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

При значних перевагах КПК України 2012 року, на нашу думку, стаття 45 КПК України є негуманною й порушує гарантії статті 22 Конституції України: «Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод» [6].

Зауважимо, що співавтору цієї статті у 2007 році саме така норма старого КПК врятувала життя й дала можливість подати заяву до Європейського Суду з прав людини (ще до сьогодні розгляд справи не розпочато). Саме така норма дозволила йому стати захисником особи, щодо якої ще в 2009 році було сфабриковано кримінальну справу.

Ми не знайшли наукових праць на захист права людини на вільний вибір захисника своїх прав у кримінальному провадженні. Натомість усі статті перебільшують значення, роль КПК 2012 р. Ось приклад такої кон'юнктури: «Крім того, порівнюючи КПК України

1960 р. з чинним КПК, не можна не звернути уваги на те, що на сьогодні захищати особу в кримінальному провадженні може лише адвокат. На нашу думку, це є досить правильним рішенням законодавця, оскільки до прийняття чинного КПК у великій кількості справ захисниками виступали родичі, які в більшості випадків фактично і юридично не здійснювали функцію захисту, оскільки, не маючи знань не лише у сфері кримінального права та процесу, а й у сфері правознавства загалом, не могли забезпечити підозрюваному (обвинуваченому) належний рівень захисту. Фактично, єдиною причиною їх палкого бажання бути захисниками були часті зустрічі з підозрюваним (обвинуваченим). Таким чином, до прийняття в 2012 р. нового КПК України на кожному кроці було порушення основоположного права кожного громадянина – права на захист» [7, с. 612].

Законодавець не обмежився антиконституційною нормою статті 45 КПК України, і Конституцію було доповнено статтею 131-2 згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016 р. «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»: «Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення».

Зараз немає потреби аргументувати нашу позицію Рішенням Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року щодо права на вільний вибір захисника, так як сама Конституція України містить антигуманну норму. Але вважаємо, що слід навести посилання як приклад все ж таки іноді й гуманного підходу держави до прав людини згідно з європейськими стандартами захисту прав людини.

У цій справі Конституційний Суд України вирішив:

«1. Положення частини першої статті 59 Конституції України про те, що «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав», в аспекті конституційного звернення громадянина Солдатова Г. І., треба розуміти як конституційне право підозрюваного, обвинуваченого і підсудного при захисті від обвинувачення та особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою отримання правової допомоги вибирати захисником своїх прав особу, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

2. Положення частини другої статті 59 Конституції України про те, що «для забезпечення права на захист від обвинувачення... в Україні діє адвокатура», треба розуміти як одну з конституційних гарантій, що надає підозрюваному, обвинуваченому й підсудному можливість реалізувати своє право вільно вибирати захисником у кримінальному судочинстві адвоката –

особу, яка має право на заняття адвокатською діяльністю.

3. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

– положення частини першої статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, за яким обмежується право на вільний вибір підозрюваним, обвинуваченим і підсудним як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця в галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;

– положення частини першої статті 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення, за яким обмежується право на вільний вибір особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

4. Положення частини першої статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України та частини першої статті 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення, визнані неконституційними, втрачають чинність із дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення» [8].

Європейський стандарт щодо права людини на вільний вибір захисника своїх прав у кримінальному провадженні закріплено в статті 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод «Право на справедливий суд», яка гарантує: «3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права: с) захищати себе

особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя» [1].

Європейський стандарт продемонстровано саме в справі «Загородній проти України» (заява № 27004/06): «У цій справі право заявника на вільний вибір свого захисника було обмежене, оскільки захисник за його вибором був юристом, але не мав свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю» [9]. Але це не перешкодило законодавцю змінити дух Конституції України і доповнити статтею 131-2, яка забороняє окреме право людини.

Щодо європейських взірців законодавчих актів, то ми надаємо перевагу німецьким законам, які, на нашу думку, варто переймати українцям. Тому наводимо витяг з німецького КПК:

Strafprozeßordnung (StPO)

§ 138. Wahlverteidiger

(1) Zu Verteidigern können Rechtsanwälte sowie die Rechtslehrer an deutschen Hochschulen im Sinne des Hochschulrahmengesetzes mit Befähigung zum Richteramt gewählt werden.

(2) Andere Personen können nur mit Genehmigung des Gerichts gewählt werden. Gehört die gewählte Person im Fall der notwendigen Verteidigung nicht zu den Personen, die zu Verteidigern bestellt werden dürfen, kann sie zudem nur in Gemeinschaft mit einer solchen als Wahlverteidiger zugelassen werden [10].

І наш переклад цієї норми:

Кримінально-процесуальний кодекс

§ 138. Захисник за власним вибором

(1) Як захисник за вибором можуть бути вибрані адвокати, які допущені при одному з німецьких судів, а також викладачі права в німецьких вищих учбових закладах.

(2) Інші особи можуть бути допущені як захисники за власним вибором тільки з дозволу суду. А якщо йдеться про випадки обов'язкового захисту й вибрані особи не входять до числа осіб, які можуть бути призначені захисниками, – тільки в спільноті з однією з таких осіб.

Український КПК за своєю природою є дуже близьким не до німецького процесу, а до російського: вихідці з одного радянського кримінального процесу.

Стаття 49 КПК Російської Федерації передбачає:

«В качестве защитников участвуют адвокаты. По определению или постановлению суда в качестве защитника могут быть допущены наряду с адвокатом один из близких родственников обвиняемого или иное лицо, о допуске которого ходатайствует обвиняемый. При производстве у мирового судьи указанное лицо допускается и вместо адвоката» [11].

І наш переклад цієї норми:

Як захисники беруть участь адвокати. За визначенням або постановою суду як захисник може бути допущений разом з адвокатом один із близьких родичів обвинуваченого або інша особа, про допуск якої клопоче обвинувачений. Під час провадження у мирового судді вказана особа допускається і замість адвоката.

Схожу позицію бачимо і в статті 44 КПК Республіки Білорусь:

«2. В качестве защитников в уголовном процессе участвуют адвокаты, являющиеся гражданами Республики Беларусь либо гражданами других государств в соответствии с международными договорами Республики Беларусь.

3. По ходатайству обвиняемого определением (постановлением) суда в качестве защитника в суде может быть допущен один из близких родственников либо законных представителей обвиняемого» [12].

І наш переклад цієї норми:

2. Як захисники в кримінальному процесі беруть участь адвокати, що є громадянами Республіки Білорусь або громадянами інших держав відповідно до міжнародних договорів Республіки Білорусь.

3. За клопотанням обвинуваченого визначенням (постановою) суду як захисник в суді може бути допущений один із близьких родичів або законних представників обвинуваченого.

Законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)», визнаний конституційним, знову містить антигуманну норму:

«Стаття 131-2. Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Незалежність адвокатури гарантується.

Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом.

Виключно адвокат здійснює захист особи від кримінального обвинувачення» [13].

Ця норма Конституції України суперечить іншому міжнародному договору, який має силу в Україні і обов'язковий для застосування, – Декларації про право і обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загальновизнані права людини та основні свободи (далі – Декларація), прийнятої резолюцією 53/114 Генеральної Асамблеї від 9 грудня 1998 року [14].

Стаття 1 Декларації стверджує, що кожна людина має право, індивідуально і разом з іншими, заохочувати й прагнути захищати і здійснювати права людини та основні свободи на національному й міжнародному рівнях.

Згідно зі статтею 2 Декларації Україна взяла зобов'язання:

«1. Кожна держава несе основну відповідальність і обов'язок захищати, заохочувати і здійснювати всі права людини та основні свободи, зокрема шляхом вживання таких заходів, які можуть бути потрібними для створення всіх необхідних умов у соціальній, економічній і політичній, а також в інших сферах і правових гарантіях, необхідних для забезпечення того, щоб усі особи під її юрисдикцією, індивідуально і разом з іншими, могли користуватися всіма цими правами та свободами на практиці.

2. Кожна держава вживає таких законодавчих, адміністративних та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення ефективних гарантій прав і свобод, згаданих у цій Декларації» [14].

Ми не знайшли наукових досліджень впливу цієї Декларації на кримінальний процес. Але якщо адвокати, захищаючи обвинуваченого в кримінальному провадженні, керуються виключно корисливими мотивами (грошовою винагородою), то інші особи без адвокатського посвідчення – чи то родич, чи то знайомий, чи то активіст – у кримінальному процесі брали участь, керуючись виключно гуманістичними й волонтерськими переконаннями. Зараз ми є свідками, як правозахисники й активісти заповнюють зали судових засідань чи навіть вчиняють акції непокори й протесту з метою захисту прав людини затриманих і підсудних без правового обґрунтування своїх гуманістичних переконань.

Якщо адвокат має право на заходи безпеки і захищений КПК України [15], Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [16], Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [17], Законом України «Про безоплатну правову допомогу» [18], то правозахисники масово піддаються насильству з боку кримінальних елементів і репресіям з боку офіційної влади. Ми запевняємо, що ці факти не мали б місця, якби правозахисники без адвокатських посвідчень були допущені до захисту в кримінальному провадженні.

Європейські стандарти дотримання прав людини в українському кримінальному провадженні – це не лише виконання Рішень Європейського Суду з прав людини щодо усунення порушень і не тільки узгодження окремих законодавчих норм з аналогічними нормами європейських країн. Європейські стандарти – це, насамперед, ідея та дух Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Найбільше скарг на Україну в Європейському Суді з прав людини саме через порушення прав людини в кримінальному провадженні. І та частина скарг, що досягли Страсбурга, – це лише маленька частка від реально порушених прав людини в Україні. Україна може викоринити проблему порушення прав людини відповідно до європейських цінностей, якщо закріпить гарантії прав людини в законодавчих актах, і, передусім, якщо ці гарантії будуть закріплені в КПК України.

На сьогодні ми маємо такі реалії щодо права обвинуваченого на вільний вибір захисника – стаття 45 КПК України визначає статус «захисника»:

«1. Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

2. Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю» [15].

Пропонуємо викласти статтю 45 КПК України в такій редакції:

1. Захисником підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), є адвокат, відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України і стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України немає відомостей про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю, або інші особи, допущені за визначенням або постановою суду як захисники лише разом з адвокатом.

2. Інша особа, допущена як захисник, може теж користуватися послугами адвоката.

3. Загальна кількість захисників не може перевищувати п'яти.

4. Інша особа, допущена як захисник, може бути представником або законним представником.

5. Інша особа, допущена як захисник, не має права на відшкодування винагороди за здійснення захисту та представництва в кримінальному провадженні, до якого вони допущені.

6. Статус адвоката визначається нормами Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

7. Кожен вільний у виборі свого захисника.

Висновки. Конституційні норми статті 131-2 Конституції України щодо адвокатської монополії в кримінальному провадженні не відповідають європейським стандартам захисту прав людини щодо вільного вибору обвинуваченим (підсудним) захисника своїх прав і щодо права осіб без адвокатського посвідчення захищати інших осіб від обвинувачення в кримінальному процесі. Як було скасовано адвокатську монополію в інших судочинствах завдяки Закону про внесення змін до Конституції України, так потрібно скасувати й адвокатську монополію і в кримінальному судочинстві.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення: 15.12.2019).
2. «Україна увійшла у трійку країн з найбільшими порушеннями прав людини – ЄСПЛ». *Видання «Зеркало недели»*. Публікація за 24 січня 2019. URL : https://dt.ua/WORLD/ukrayina-uviyshla-u-triyku-krayin-z-naybilshimi-porushennyami-prav-lyudini-yespl-300578_.html (дата звернення: 05.12.2019).
3. Лоскутов Т. О. Щодо узгодженості предмету регулювання європейських стандартів з предметом регулювання КПК України у частині забезпечення права на початкове ефективне розслідування. Актуальні проблеми кримінального права та процесу : *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 16 червня 2017 року). Кривий Ріг : Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2017. С. 19–21.
4. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України № 4-в/2019 від 31 жовтня 2019 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004v710-19>. (дата звернення: 15.12.2019).
5. Деля Ю. В. Ієрархія джерел права у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Збірник наукових праць «ПРАВОВИЙ ЧАСОПИС ДОНБАСУ»* № 2 (67). 2019. С. 16–23.
6. Конституція України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 15.12.2019).
7. Короп І. В. Право на захист в кримінальному процесі. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 5 (57) травень 2018 р. С. 612–615.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатов Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) N 13-рп/2000 від 16 листопада 2000 року, справа N 1-17/2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00> (дата звернення: 22.11.2019).
9. Справа «Загородній проти України» (заява № 27004/06). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_739 (дата звернення: 27.11.2019).
10. Strafprozeßordnung (StPO). URL : https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/_138.html. (дата звернення: 15.12.2019).
11. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. URL : <https://www.zakonrf.info/upk/>. (дата звернення: 15.12.2019).
12. Уголовно-Процессуальный Кодекс Республики Беларусь 295-3 от 16.07.1999 г. URL : https://kodeksy-by.com/ugolovno-protsessualnyj_kodeks_rb.htm. (дата звернення: 15.12.2019).
13. Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії). Законопроект. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-20#n9> (дата звернення: 29.11.2019).
14. Декларація про право і обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загально визнані права людини та основні свободи. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_349 (дата звернення: 05.12.2019).
15. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.12.2019).
16. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 15.12.2019).
17. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12> (дата звернення: 15.12.2019).
18. Закон України «Про безоплатну правову допомогу». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (дата звернення: 15.12.2019).

Руденко Тамара Владимировна,

главный специалист по вопросам приватизации жилья
исполкома Metallургического районного в городе Кривой Рог совета
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1023-9184>

Руденко Анатолий Петрович,

правозащитник, общественный деятель
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4630-9527>

АДВОКАТСКАЯ МОНОПОЛИЯ В КРИМИНАЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ КАК НАРУШЕНИЕ ПРАВА ЧЕЛОВЕКА НА СВОБОДНЫЙ ВЫБОР ЗАЩИТНИКА СВОИХ ПРАВ

В статье исследовано практические вопросы и осуществлен анализ нарушения прав и свобод человека и гражданина в Украине через конституционное закрепление адвокатской монополии в криминальном процессе. Отмечается, что категория «защитник обвиняемого» является родственной с категорией «адвокат обвиняемого», но в то же время имеет собственный предмет и метод влияния на соблюдение прав человека обвиняемого на всех стадиях криминального процесса.

Ключевые слова: адвокат обвиняемого; защитник в криминальном процессе; права человека и свободы гражданина; адвокатская монополия; европейские стандарты соблюдения прав человека в криминальном процессе.

Rudenko Tamara,

Chief Specialist on Housing Privatization of the Metallurgical District
Executive Committee in Krivoy Rog
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1023-9184>

Rudenko Anatoliy,

Human Rights Defender
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4630-9527>

THE LAWYER'S MONOPOLY IN THE CRIMINAL PROCESS AS THE VIOLATION OF THE HUMAN RIGHTS ON THE FREE CHOICE OF THE DEFENDANT OF THEIR RIGHTS

The article explores practical issues and analyzes the violation of human and citizen's rights and freedoms in Ukraine through the constitutional consolidation of the lawyer's monopoly in the criminal process. It is noted that the category of «defendant of the accused» is related to the category of «lawyer of the accused» and at the same time has its own object and method of influencing the human rights of the accused at all stages of the criminal process. The process of integration of Ukraine into the European community requires the alignment of Ukrainian legislation with European standards, and in particular with regard to national human rights standards in the criminal enforcement of European norms enshrined in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. This objectively leads to changes in the criminal procedure system, and even more so, to the Constitution of Ukraine. The issue of recourse to human rights in the criminal process is not only theoretical but also of practical importance - Ukraine is consistently at the forefront of human rights abusers. In a general sense, this issue is a problem of the state as a democratic society of the European model. Many criminal procedural rules have been drawn up in the light of the provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the decisions of the European Court of Human Rights. However, the subject of regulation of the current CCP does not fully correspond to the subject of regulation of the ECHR in terms of ensuring individual human rights. We have the courage to say that we have put the problem in this perspective in jurisprudence first, and therefore there is no reference to the work of other researchers. At the same time, a democratic society is demanding from the state to legally and constitutionally abolish the lawyer's monopoly as a manifestation of human rights violations. For the scientific research of this problem, the conclusions of the scientific expertise for preparing the Opinion of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine on providing a conclusion on the conformity of the Bill on Amendments to the Constitution of Ukraine (concerning abolition of the lawyer's monopoly) (Reg. No. 1013) 157 and 158 of the Constitution of Ukraine No. 4-in / 2019 of October 31, 2019.

Key words: lawyer for the accused; defense counsel in criminal proceedings; human rights and freedoms of the citizen; lawyer's monopoly; European standards for the enforcement of human rights in criminal proceedings.

Надійшла до редколегії 15.12.2019